

Bogáthné Hasznos Éva

Mi sem csak tudást adunk ...

A Dél-dunántúli Regionális Könyvtár és Tudásközpont könyvtári szolgáltatásai

A Pécsi Tudományegyetem „Nem csak tudást adunk” címmel nagy sikerű vetélkedőt szervezett az elmúlt évben azoknak a diákoknak, akikre az egyetem mint leendő hallgatókra számított. Virtuális egyetemistaként amellet, hogy a felvételihez szükséges tudásukról számot adhattak, számos műveltségi kérdésre kellett válaszolniuk, Pécs nevezetességeivel, a diákélet szépségeivel és buktatóival is megismerkedhettek. A játékról dicsérően nyilatkozva a leggyakrabban használt kifejezések az „innovatív” és a „kreatív” voltak. Régi, új és leendő könyvtárlátogatóinkat mi is ebben a szellemben, régi, megújuló és új szolgáltatásainkkal várjuk, abban a reményben, hogy törzsolvasóinkká válnak.

Szakmai programunk

Célunk: magas színvonalú, minőségi, integrált, közművelődési, oktatási és tudományos, kulturális információs szolgáltatásokat nyújtani városunkban, megyénkben, a dél-dunántúli régióban egyaránt, egyúttal meghatározó feladatot vállalva a hazai könyvtári, illetve információs rendszerben. Olyan intézményt szeretnénk kialakítani, amelyben a hagyományos könyvtári kínálat a legkorszerűbb szolgáltatási formákkal ötvöződik, s ezáltal – modern információs központként – kínálja a szellemi és a kulturális értékekhez való széles körű hozzáférést.

Nem tévesztjük szem elől, hogy városunk egyetemi város, jelentős hallgatói, oktatói, kutatói létszámmal. Szolgáltatásainkkal, állományunkkal támogatnunk kell az egyetemen folyó oktató, nevelő, kutató munkát. Közvetítenünk kell a tudományos kutatás nemzetközi eredményeit és támogatjuk a felnőttképzést is. Népszerűsítjük a könyvtárhasználatot az egészségkárosodottak, a fogyatékkal élők körében, a szociális hátrányban élők között pedig a felzárkóztatásuk érdekében. Fontosnak tartjuk, hogy soknemzetiségű megyénkben minden nemzetiségi és etnikai kisebbség az intézményünkben találjon számára szükséges információkat és dokumentumokat.

A fentebb vázolt célok és feladatok jelentős része eddig is megvalósult a beköltöző könyvtárakban, a hatályos törvényi előírásoknak megfelelően. A Tudásközpontban azonban mindezt minőségileg és mennyiségileg magasabb színvonalon, integrál-

tan kell megoldanunk. Az új intézmény építészeti, technikai, technológiai adottságai, fejlett infrastruktúrája, a gyűjtemény mennyiségi és minőségi összetétele lehetőséget ad arra, hogy új szolgáltatásokat is nyújtsunk használóinknak, miközben minden eddigi jól bevált szolgáltatásunkat is megtartjuk, az igényekhez, a lehetőségekhez igazodva, továbbfejlesztve.

Régi szolgáltatásaink mindegyik könyvtárban

Az összeköltöző négy könyvtár (PTE Központi Könyvtár, PTE Benedek Ferenc Jogtudományi és Közgazdaságtudományi Könyvtár, Csorba Győző Megyei Könyvtár, és Pécsi Városi Könyvtár) mindegyikében korábban az alábbi szolgáltatásokat adtuk:

- helyben használat,
- hagyományos és gépi katalógus használata,
- kölcsönzés, előjegyzés, könyvtárközi kölcsönzés
- általános és szaktájékoztató,
- számítógép-használat (internet, egyéb programok),
- gépi adatbázisok használata (önállóan vagy a tájékoztató könyvtáros segítségével),
- bibliográfiák, repertóriumok készítése,
- NAVA szolgáltatás,
- reprográfia (fénymásolás, nyomtatás, szkennelés, CD-írás, küldés e-mailben),
- csoportos könyvtárlátogatások, rendhagyó órák,
- könyvtári gyakorlatok vezetése,
- rendezvényszervezés, kiállítás–rendezés.

Csak a PTE Könyvtárában korábban nyújtott szolgáltatások:

- honlapon keresztül történő hosszabbítás lehetősége és tájékoztatás az olvasói tartozásokról,
- beszerzési javaslatok lehetősége a használatnak (helyben, ill. honlapon keresztül),
- olvasói észrevételek fogadása, megválaszolása (olvasói észrevételek könyvében, e-mailben, postán, honlapunk üzenőfalán),
- tájékoztatás az új könyvekről (karonkénti bontásban az utolsó 30 napban beszerzett könyvek katalógusadataival),
- digitális hírek, elérhetőségek,
- könyvajánló (ajánlók, kritikák, referátumok az internetről katalógusinformációval),
- egyetemi hallgatóknak kutatás-módszertani, könyvtárhasználati órák tartása,
- adatbázis-kezelő ismeretek oktatása,
- publikációs adatbázis építése az egyetemi oktatók tudományos munkáiból,
- részvétel a MATARKA adatbázis-építésében,
- sajtófigyelő a helyi és az országos felsőoktatásról,
- elektronikus médiatár építése, a könyvtárhoz kapcsolódó eseményekről,
- EU-dokumentációs szolgáltatás.

Csak a Csorba Győző Megyei-Városi Könyvtár által korábban nyújtott szolgáltatások:

- házhoz szállítás mozgáskorlátozottaknak,
- vakok, gyengén látók, siketek könyvtári ellátása,
- zenei, helyismereti szaktájékoztatás,
- zenei CD kölcsönzés, helyben hallgatás,
- hírlap- és folyóirat-kölcsönzés,
- e-mail-szolgáltatás és IWIW kapcsolattartás.

A következőkben megújult, illetve újonnan tervezett szolgáltatásainkat mutatjuk be a Tudásközpontban célcsoportok szerint.

Szolgáltatásaink a Tudásközpont minden látogatójának

A Tudásközpont könyvtárhasználóinknak naponta, hétfőtől vasárnapig reggel 8 órától este 8 óráig tartva, bár szolgáltatásaink délután 6 óra után és vasárnap korlátozottak. A heti 84 órás nyitva tartás megoldása nagy kihívást jelent, amely csak szigorú munkaszervezéssel valósítható meg.

Olvasóinknak a legszembetűnőbb és a legörvendetesebb változás az, hogy az épületben a korábban jóval több, közel 400 ezer különféle dokumentum szabadon hozzáférhető. Közös állományunk másik fele a raktárban található. Raktári kérés bármely szintről indítható a CORVINA integrált könyvtári rendszer raktári moduljának a segítségével, megjelölve, hogy mikor és melyik szinten kívánják használni a kért dokumentumot. Könyvtárközi kérés ugyancsak bármely szinten leadható, a kapott dokumentum a 2. szinten vehető át.

Minden szabadpolcon elhelyezett vagy raktárból kikért kötet RFID kóddal van ellátva. Ennek köszönhetően megoldottak az állományvédelem szempontjai, sőt lehetőség nyílik az automatikus könyvkölcsönzők igénybe vételére és a könyvtárba való belépés előtt automata könyvvisszavevő állomások működtetésére. Az épület teljes területén működik a WIFI szolgáltatás, ami lehetővé teszi látogatóinknak a saját gépen történő szabad internethasználatot.

A Tudásközpont könyvtárában a szabadpolcos területeken egymás mellett elhelyezve, békés szomszédságban található az ismeretterjesztő kiadványok az egyetemi tananyaggal, a segédkönyvekkel, az idegen nyelvű szakirodalommal. A nem kölcsönözhető könyveket piros színcsik jelöli. Meggyőződésünk, hogy a választék kiszélesítése olvasóink zömének örömeire fog szolgálni. Minden szinten automata könyvkölcsönző működik az információs pult mellett, szükség esetén a könyvtárosok segítséget nyújtanak az önálló kölcsönzésben.

A dokumentumállomány elhelyezésénél nem a szigorúan vett ETO szerinti sorrendet alkalmaztuk. Feltételezve, hogy számos látogatónk „csak valami jó olvasnivalóért” keresi fel a könyvtárat, számukra a legkönnyebben megközelíthető első szinten kb. 40 ezer irodalomtudományi, szépirodalmi művet, és 25 ezer nyelvészeti munkát (nyelvkönyvet, szótárat) helyeztünk el a szabadpolcokon. Itt található az egyre népszerűbb hangos könyvek, szépirodalmi tárgyú CD lemezek, DVD-k is. Ezen a szinten alakítottuk ki az irodalmi, nyelvészeti szakfolyóirat-olvasó (58 féle szakfolyóirat) mellett a hírlap- és újságolvasót is, melyben nyolcféle napilap, 165 féle hetilap, magazin, és általános tematikájú folyóirat áll olvasóink rendelkezésére.

Ezen a szinten a régi körülményekhez képest jóval tágasabb helyen, komfortosabb körülmények között várja a kutatókat a helytörténeti gyűjtemény.

Szomszédságában található a *Csorba Győző* és a *Vas István* emlékszobák, amelyek rendhagyó irodalmi órák, előadások színterei lesznek. A „Beszélgetések a könyvtárban” sorozat első rendezvénye a Vas István emlékszoba felavatása volt.

A második szinten kb. 115 ezer szakkönyv került elhelyezésre. Az épület nyugat felé néző ék alakú „szegletében” a 0-tól 6-os ETO szakig találják látogatóink a könyveket. A szakfolyóirat-olvasóban elhelyezett 166 féle kurrens kiadványon kívül lehetőség volt a legkeresettebb szakfolyóiratok régebbi számából is valamennyit szabadpolcon elhelyezni, közel 120 polcfolyómétert.

A klasszikus értelemben vett, csak a „csendes” helyben használatot, tanulást szolgáló olvasóterem a 2. emeleten van, viszont a szabadpolcos térben több tanulásra, olvasásra alkalmas hely található asztalokkal, székekkel. Ezek az „olvasóteremnek látszó helyeken” a polcokra a kölcsönözhető és a csak helyben használható anyagot vegyesen helyeztük el, ezért a könyveket keresgélő olvasók jövés-menése, valamint a Kaptár körüli tér nyitottsága miatt itt korlátozott a csendes tanulás lehetősége. A Kaptár körüli íves asztalok igen népszerűek, bizonyára a nem szokványos építészeti látvány miatt.

A 2. emeleti nagyolvasó az egyik leglátogatottabb termünk; örömeinkre szolgál, hogy különösen egyetemi hallgatóink élnek a lehetőséggel, és már a nyitástól kezdve késő estig 80-90%-os a helyek kihasználtsága. Ebben a térben helyeztük el a 7-es és a 9-es ETO szakokhoz tartozó könyveket. Kiemelkedő gyűjteménye van a megyei könyvtárnak a művészetek területén, valamint az egyetem központi könyvtárának is, hiszen a művészeti kari könyvtár 1997-es megalakulásáig gyűjtötte a művészetek szakirodalmát, így most különösen gazdag, értékes gyűjteményt kínálhatunk olvasóinknak.

A 3. szinten található a jogtudományi és a közgazdaságtudományi szakkönyvek, kiegészítve a statisztikai jellegű kiadványokkal. Az itt elhelyezett dokumentumok java részét a PTE Benedek Ferenc Jogtudományi és Közgazdaságtudományi Szakkönyvtár állományából válogattuk, ez a szint kari könyvtárként is működik. Az *Európai Unió Dokumentációs Központja* és az *Európai Tanulmányok Központja* is itt kaptak helyet, amelyek természetesen a széles nagyközönség rendelkezésére is állnak. A kutatók igényeit szolgálja a hazai és a nemzetközi pénzügyek irodalmát reprezentáló

Világbanki Gyűjtemény és az 5000 kötetes *Georg Brunner Gyűjtemény*.

A 4. szint részben a zenebarátoké, részben a gyermekeké. A Csorba Győző Megyei Könyvtár 1981 óta gyűjti a zenei anyagot, mára a zeneműtár közel 60 000 dokumentummal várja látogatóit. 10 000 zenei könyv, 22 féle zenei folyóirat, 13 000 kotta, 8000 kórusmű lapkotta, 9000 CD, 3000 hangkazetta, 16 000 mikrobarázdás lemez, 500 zenei videokazetta, 200 zenei DVD alkotja az értékes gyűjteményt.

A Zenei Gyűjtemény munkatársai a város és a megye vonatkozásában a különböző dokumentumok gyűjtésében teljességre törekednek. Egyéb kiadványoknál a klasszikus zene, a magyar népzene és a jazz elsőbbséget élveznek, de természetesen a világzene és a könnyűzene különböző irányzatai is képviselve vannak. A muzeális jellegű *Tiszay Andor Gyűjtemény* sok különlegességet is tartalmaz. Számos zenebarát és kiváló zenész, zeneszerző ajándéka gazdagítja a gyűjteményt. A zeneműtár évfordulókhöz, ünnepnapokhoz kapcsolódó nyitott rendezvényeket, koncerteket szervez, nem csak az olvasóink részére.

A legkisebbeket a gyermekkönyvtár, a *Körbirodalom* fogadja, mintegy 17 000 dokumentummal, színes programokkal. A könyvek mellett számos folyóirat és 12 számítógép áll a látogatók rendelkezésére. Korosztályonként szervezett foglalkozások várják a gyermekeket, szüleiket, tanáraikat. Esetenként meghívott szakemberek válaszolnak az érdeklődők gyermekneveléssel kapcsolatos kérdéseire. Csoportok számára képes, bábos, kézműves foglalkozásokat szerveznek. A gyermekkönyvtár saját honlapja lehetőséget kínál a könyvtárosokkal való kapcsolattartásra, internetes fórum, üzenőfal segíti baráti társaságok kialakulását.

A negyedik szint kiegészítő tere a tetőkert, amely lehetőséget kínál a közös zenélésre, éneklésre, a gyerekeknek körjátékokra.

A PTE Könyvtárához tartozó Történeti Gyűjtemények Osztálya továbbra is a régi helyén, a *Klimo-könyvtár* épületében működik. A jövőben ők szolgáltatják az Egyetemi Könyvtár régi könyvek gyűjteményét, vagyis az 1945 előtt kiadott több mint 100 000 kötetnyi állományát, amelyet helyben szolgáltatnak, de kérésre a Tudásközpontba szállításáról is gondoskodnak.

Szolgáltatásaink a hazai és a külföldi érdeklődőknek

Már a kezdeti tervezési szakaszban megfogalmaztuk, hogy az új intézmény be fog kapcsolódni a kulturális turizmusba. Mindazoknak a hazai és külföldi látogatóknak, akik érdeklődnek az intézményünk iránt, felkínáljuk az épület és a könyvtár bemutatását. A Tudásközpont mint az *Európa Kulturális Fővárosa* program keretében elsőként elkészült kiemelt létesítmény, méltán tarthat számot a hazai és a külföldi látogatók érdeklődésére. A *Balázs Mihály* tervezte elegáns épület önmagában is impozáns, a tervező által Kaptárnak nevezett belső teret a pécsi *Nagy Márta* keramikus gyönyörű burkolata díszíti. A 60 000 db egyenlő szárú háromszög a pécsi *Zsolnay-gyárban* készült. A könyvtárnak is helyet adó épület így a pécsi szakemberek és a helyi művészek tudásának – melyekre joggal lehetünk büszkék –, hírét viszi a nagyvilágban. Könyvtárhasználónk nyugalmát, érdekeit figyelembe véve maximum 20 fős szervezett csoportok látogatását fogadjuk hetente kétszer, naponta négy alkalommal. A munkatársaink által vezetett könyvtártúrára honlapunkon lehet jelentkezni. Érdeklődő magánszemélyeknek ingyenes látogatójegyet (napi olvasójegyet) adunk, mellyel alapszolgáltatásainkat is igénybe vehetik.

Szolgáltatások a város, a megye, a régió lakosainak

Nyílt napok szervezésével tervezzük bemutatni a Tudásközpont tevékenységét, bepillantást nyújtva a szolgáltatásokhoz szükséges ún. „háttérmunkák” világába. Az érdeklődő felnőttekkel, diákokkal megismertetjük a könyvtárosok tevékenységeit, eloszlatandó azt a tévhitet, hogy „a könyvtáros az a személy, aki sokat olvasgathat a munkahelyén”.

Olvasásnépszerűsítés, műveltségi vetélkedők

Családi programokat fogunk szervezni annak érdekében, hogy a „könyvtárbarát” családtagok közös program keretében a többiekkel megismertethessék a Tudásközpont adta lehetőségeket, megszerethessék az olvasást (pl. olvasási és műveltségi versenyekkel szülők-gyerekek, testvérpárok között).

Vetélkedők megszervezését tervezzük a különböző karok hallgatói között, melyek eredményeit magunk is érdeklődéssel várjuk: megerősödnek vagy megdőlnek-e előítéleteink a művelt bölcsészek kontra természettudományi kari hallgatókat illető-

en. A verseny pártatlanságát bizonyító kérdéssorok összeállítása számunkra sem lesz könnyű.

Az író-olvasó találkozókat, melyek a közművelődési könyvtárakban eddig is nagyon népszerűek voltak, ki szeretnénk terjeszteni a felsőoktatási tananyagok, szakkönyvek szerzői és az azokat használó diákok körére is. Feltételezésünk szerint ezek mindkét fél hasznára, okulására szolgálnának.

Szolgáltatásaink a pécsi egyetemi oktatóknak, kutatóknak, hallgatóknak

Adatbázis-használat

A hazai felsőoktatás európai szintre való felzárkóztatásának alapkövetelménye a szakirodalom naprakész ismerete. Működésünk során eddig is sokat tettünk a könyvtárunkból elérhető szakirodalmi adatbázisok használatának népszerűsítéséért – változó eredménnyel. Egyetemünk polgárai az egyetemi azonosító kódjuk segítségével akár otthonról is elérhetik már a könyvtár által előfizetett adatbázisokat, a belépést video-help segíti. Azok, akik éltek ezzel a lehetőséggel, elismeréssel nyugtázták, mégsem vált általánossá sem az oktatók, sem a diákok körében. További figyelemfelhívásra, segítségnyújtásra van szükség. Még több adatbázis-használati tréninget fogunk szervezni, melyekre az oktatók figyelmét személyesen is fel fogjuk hívni. Segítséget nyújtunk az egyetem dolgozóinak, oktatóinak a *Magyar Tudományos Művek Tára* adatbázisba történő adatbevitelhez, személyes kapcsolattartással, oktatás szervezésével, video-help készítésével.

Szelektív információ-szétsugárzás

Elégedetlenek vagyunk folyóirat-állományunk, főleg az idegen nyelvű szakanyag használatával is. A központi könyvtárba járó külföldi szakfolyóiratok használatát növelni kívánjuk úgy, hogy a megjelenő friss számok tartalomjegyzékét másolt vagy beszkenelt változatban e-mailben eljuttatjuk a feltételezett használói körhöz. Az e-mail lehetőséget kínálna arra is, hogy a kutató, oktató az őt érdeklő cikket kérhesse, és a könyvtár a szerzői jogok tiszteletben tartása mellett biztosítsa azt a kérő számára (helyben használat, rövid határidejű átkölcsönzés a kari vagy az intézeti könyvtárba, fénymásolat vagy szkennelt változat küldése korlátozott felhasználási móddal).

Az újonnan vásárolt tanulmányköteteinkről évek óta analitikus leírások készülnek, hogy a gépi kata-

lógusban egyrészt kereshető legyen a tartalmuk, másrészt a jövőben, szándékunkban áll személyre szabottan szétsugározni a feltárt információt. A részletező feltárást visszamenőleg is tervezzük, amelynek megvalósításában számítunk az informatikus könyvtáros hallgatók, illetve a PhD hallgatók, kutatók segítségére is.

Szolgáltatásaink valós és virtuális olvasóinknak

Terveink között szerepel a weblapunkon nyújtott szolgáltatások továbbfejlesztése, kibővítése, melyek segítségével virtuálisan „meghosszabbíthatjuk” a nyitva tartási időnkét. Olvasóink a távolból már meg tudják hosszabbítani a kikölcsönzött könyveket; a jövőben tervezzük, hogy lehetőségük legyen előjegyzés kérésére, e-mail kapcsolatra is. Tájékoztató szolgálatunknak majd a távolból is fel lehet tenni kérdéseket, segítséget kérni irodalomkutatáshoz, egy-egy adat, évszám kikereséséhez.

Weblapunkon továbbfejlesztjük a könyvajánlót, melyet a könyvtárosokon kívül vállalkozó kedvű, hozzáértő körből kikerülő személyek működtetnének. A közzététel előtt természetesen egy ezzel megbízott személy moderálná az ismertetéseket és a rájuk való reagálásokat.

Könyvtári blogot tervezünk, lehetőséget nyújtva látogatóinknak véleményük kinyilvánítására, cseréjére, a válaszolás jogát és kötelességét a Tudásközpont munkatársainak is fenntartva.

A PTE Központi Könyvtára 2002-ben kezdte meg digitális archívuma építését. Mindaddig azokat a régi kiadású köteteket digitalizáltuk, amelyeket állományvédelmi okokból nem tudtunk minden érdeklődő kezébe adni. A másolatok honlapunkról a „Klimo Theca” címen érhetőek el. Eddig sajnos csak a könyvek egy részének készült el a tartalommutatója, a munkát napjainkban is folytatjuk.

Kibővítjük figyelőszolgálatunkat, melynek feladata az interneten a teljes szöveggel elérhető magyar könyvek felkutatása; az URL címeket a katalógusunkban feltüntetjük a könyvtári példány leírása mellett.

A TÁMOP pályázat keretében megvásároltuk a CORVINA integrált könyvtári rendszer Digitális *tartalomszolgáltató* modulját, amely lehetővé teszi a kért tételek online kölcsönzését. A kérő javasolhatja, hogy rajta kívül kik férhetnek hozzá a tartalomhoz, például azok a hallgatók, akiknek ez ajánlott szemináriumi tananyag. A modul segítséget ad ahhoz, hogy a szerzői jogokat tiszteletben tartva forgalmazza a digitalizált anyagot. A könyvtár esetenként meghatározhatja a kölcsönzési politikát, azt, hogy mely olvasótípus milyen feltételek mellett használhatja, milyen időtartamban érheti el, hány-szor lehet megnyitni, menthető-e, másolatot készíthet-e róla, nyomtatható-e.

Látogatóink, olvasóink véleményét szolgáltatásainkról mind hagyományos kérdőíves, mind a web adta lehetőségek kihasználásával igyekszünk megismerni, a visszajelzéseket értékelni, a szolgáltatások fejlesztésénél, alakításánál figyelembe venni.

Irodalom

MOLNÁR József: Online kölcsönzés néhány megkötéssel. 2010. szeptember 30. = <http://nonstopuzlet.hu/online-kolcsonzes-nehany-megkotessel-20100930.html>

Olvasószolgálat és tájékoztatás. Konceptió tervezet. Kézirat. Készítették: Bogáthyne Hasznos Éva, Drinóczi Ildikó, Fehérváry Klára, Fekete Ágnes, Hamar Zsuzsa, Karoliny Eszter, Kohlmanné Sinkó Judit, Szokola Lászlóné, Zókané Bozsik Anna. Pécs, 2009. november 06. Kézirat.

Beérkezett: 2011. II. 17-én.

